

Archeobotanická data jako nástroj poznání minulosti synantropní vegetace – metodická studie zaměřená na vlastnosti rostlin

Bc. Kateřina Mrkvičková

Praha 2021

Diplomová práce Bc. K. Mrkvičkové sa zaoberá hodnotením vlastností rastlín synantropnej vegetácie na podklade publikovaného archeobotanického materiálu v databáze CZAD. Súčasťou práce je aj vlastná archeobotanická analýza rastlinných makrozvyškov z lokality Nesvětice, na ktorej chcela diplomantka demonštrovať význam práce s archeobotanickými databázami.

Hlavným cieľom diplomantky bolo identifikovať tafonomické procesy a vlastnosti rastlinných druhov, ktoré sa podieľali na formovaní stredovekých zuhoľnatených a nezuhoľnatených/vodou-konzervovaných súboroch rastlinných makrozvyškov. Stanovené ciele diplomová práca splňuje a zmysluplne rozvíja.

Štruktúra práce je prispôsobená pramennej báze, ktorú tvoria dva rozdielne analyzované súbory – dáta z databáz a vlastná materiálová analýza. Pre lepšiu orientáciu v texte by bolo vhodné výsledky archeobotanickej analýzy z Nesvetic prezentovať v jednej samostatnej kapitole (kap. 4.5. a kap.5.4.).

Po metodickej stránke je v diplomovej práci pomerne podrobne uvedená metodika odberu, extrakcie, spracovania, identifikácie a vyhodnotenia rastlinných makrozvyškov. Použité metódy sú uvedené prehľadne, zrozumiteľne a odpovedajú súčasnému štandardu.

Diplomantka preukázala, že je dostatočne zorientovaná v súčasnom botanickom, ale aj archeobotanickom diskurze. Avšak v práci chýba bližšie predstavenie kulturno-historického vývoja stredoveku z pohľadu archeológie a histórie. Autorka v diplomovej práci používa termín stredovek bez jasného časového vymedzenia (kap. 1.4., str. 7-8). Obdobie stredoveku je pomerne dlhé obdobie a delí sa na niekoľko fáz, ktoré sa od seba zásadne odlišujú. Preto by bolo vhodné v práci presne definovať, na ktorú fázu obdobia stredoveku sa autorka zamerala. Čitateľovi práce bez znalosti stredovekých historických reálií tak nebude zrejmé, že diplomantka sústredila svoju pozornosť predovšetkým na obdobie vrcholného stredoveku.

Úroveň ako teoretickej, tak aj empirickej časti práce je na veľmi dobrej úrovni. Pozitívne možno hodnotiť masívne použitie širokého spektra rôznych štatistických metód a postupov pri vyhodnocovaní dát. Tento prístup umožňuje nestranný pohľad pri riešení vytýčených cieľov a odpovedá na rad otázok, ktoré sú v obdobných štúdiách riešené. Pri používaní mnohorozmerných metód je dôležitá aj tzv. štandardizácia, úprava dát. Ku cti autorke slúži, že svoje dáta pre analýzu upravila (kap. 3.6.2.), avšak pri ekologických analýzach tohto typu je veľmi dôležité si uvedomiť, že schopnosť rastlín produkovať semená je veľmi variabilná. Rôzni sa nielen v závislosti od druhu, ale aj od lokálnych podmienok. Z toho dôvodu by zrejme bolo lepšie založiť ekologickú analýzu na objektívnejšom prístupe kvantifikačnej metódy vychádzajúcej z informácie o prítomnosti a neprítomnosti druhu s danou ekologickou vlastnosťou. Použitím tejto metódy sa odstráni jeden z hlavných diskriminantov, samotný počet nálezov a všetky planorastúce druhy sa v analýze stávajú rovnocenné.

Napriek celkovej vysokej úrovni a kvalite práce, sa v nej nachádzajú menšie nedostatky, napr. autorka nie vždy používa správne botanické, ale aj archeologické termíny na viacerých miestach práce je nejasná resp. nelogická alebo nedotiahnutú argumentácia prezentovaných informácií a záverov. Napríklad: autorka zrejme mylne zaradila do kategórie kultúrnych plodín (str. 5), druhy, ktoré označuje tiež za zbierané (*Chenopodium album*, *Valeriana officinalis*, *Fallopia convolvulus*), pričom taktiež konštatuje, že ide o synantropné druhy. Uvedené druhy (najmä *Chenopodium album* a *Fallopia convolvulus*) sa v archeobotanike považujú za bežné poľné buriny. Prípadne diplomantka uvádza, že „nižší plevel nemá šanci byť zachycen“ v archeobotanickom materiály (kap. 5.3. Výška rastliny) kde by sa mali nachádza najmä druhy, ktoré sú vysoké rovnako ako obilie. V odbornej literatúre možno nájsť viacero zmienok, ktoré dokladajú rozličné spôsoby zberu obilnín v neskorších fázach stredoveku na základe dobových písomných, ikonografických či etnografických prameňov. Prítomnosť nízkorastúcich druhov, ako napríklad: *Arenaria serpyllifolia*, *Lepidium rudérale*, *Veronica hederifolia* a *Viola arvensis*, ktoré sa bežne nachádzajú v archeobotanickom materiály reflektuje spôsob zberu obilnín na tzv. nízke strnisko tesne pri zemi.

Čo sa týka formálnej stránky práce: jazykovú úroveň znižuje miestami ťažkopádna a nevhodná štylizácia (rôzne zdobneniny), nelogické súvetia a preklepy. Ďalším formálnym nedostatkom, ktorý v práci nachádzam, je neuvedenie zdrojov informácií na miestach, kde autorka využíva poznatky z iných publikácií. V texte, ale aj záverečnom zozname použitej literatúry sú používané rozličné spôsoby citovania, ktoré sa nezhodujú s pravidlami citovania záverečných prác.

Uvedené pripomienky a výhrady majú za cieľ – pomôcť autorke v skvalitnení jej rukopisu. Diplomovú prácu napriek mojím pripomienkam hodnotím pozitívne a odporúčam ju na obhajobu. Na základe vyššie uvedeného hodnotím prácu veľmi dobre (2).

Otázky:

- 1) Prečo je dôležité vedieť, ktoré vlastnosti rastlín ovplyvňujú zloženie archeobotanických súborov v rôznych typoch konzervácie?
- 2) Prečo sa v zuhoľnatených a vodo-konzervovaných súboroch nachádzajú semená rozličných rastlinných druhov (s inými testovanými vlastnosťami)?
- 3) Prečo nachádzame v archeobotanických súboroch takmer všetky druhy poľných burín ale druhy z iných stanovíš ojedinele?

Dátum: 26.8.2021.

Mgr. Michaela Látková, PhD.

